

Skovdrift

Det er meget vanskeligt at få noget til at gro på det magre hedesand, og derfor er skoven hovedsagelig plantet til med nåletræer. Orkanen d. 3. december 1999 efterlod imidlertid ca. 150 hektar med vædede træer. Området er nu plantet til igen med flere forskellige nåletræer og mange flere løvtræer end tidligere, så skoven fremover vil fremstå mere varieret.

Det meste af året kan der være nattefrost i skoven, og derfor er der hovedsagelig plantet blandinger af hårdføre arter som rødgran, lærk og skovfyr. Hver træart gror i forskelligt tempo og det er med til at begrænse frostskaderne.

Skoven drives i dag efter naturnære principper. Det betyder bl.a. at der ikke længere bliver plantet så mange nye træer. De skal i stedet blive til ved at de ældre træer kaster deres frø i skovbunden, hvor de spirer og danner nye træer.

Især omkring Stensbæk Hede er store områder blevet ryddet for træer efter orkanen. I dag ligger de som åbne hede- og kiltområder, der plejes for at de ikke skal gro til i skov igen.

Dyreliv

Flere store pattedyr lever i området - både kronvildt, råvildt, ræv, grævling og odder. Bortset fra rådyr, er det sjældent du kan få øje på de sky dyr, men du kan se sporene efter dem.

Naturn, stor hornugle, sortspætte og grønspejtel hører til nogle af de mere specielle fugle, du kan opleve i området.

Fortidsminder og kulturminder

I Stensbæk Plantage findes kun ganske få gravhøje. Nær en af de gamle stuedriversveje, Gelsbrovej, på Askov Hede ligger tre mindre gravhøje (I). Fra vadestedet ved Gelsbro blev studene drevet ind over heden til Toldboden i Toftlund, inden rejsen gik videre mod syd. Ved samme vej kan du se, hvor Askovgård (E) lå, indtil den brændte for ca. 100 år siden.

Langs Gelsåen ses resterne af et tidligere engvandsanlæg fra slutningen af 1800-tallet (J). For at udnytte næringsstofferne i å-vandet skulle anlægget lede vandet fra åen til engene.

Poltekrammerlavningen

I det tidlige forår, når de store stuedrifter kom forbi på deres vej fra Jylland til Slesvig Holsten, var der altid kludekrammere/poltekrammere i deres følge. Stuedriverne logerede på Stensbæk Kro og studene blev samlet på kroens marker. Poltekrammerne måtte derimod overnatte i det fri. For at finde læ overnattede de i denne lavning, deraf navnet. Senere i 1946 blev lavningen omdannet til en lavvandet sø ved at lede vandet fra Møllebækken ind i lavningen.

Sagnsten

På Askov Hede kan du se resterne af en stor sten (K). Sagnet fortæller, at der under stenen er gemt en skat. Skattejægere forsøgte at sprænge stenen bort, fordi de ikke havde tålmodighed til at vente på at stenen vendte sig ved egen kraft. Ifølge sagnet vendte stenen sig, når den kunne lugte, at der blev bagt brød. Sprængningen mislykkedes imidlertid og resterne af stenen findes stadig.

Stensbæklejren

I 1930'erne blev der oprettet en arbejdslejr for unge mænd, som gennem længere tid havde været arbejdsløse. Her blev de så sat til at udbede veje, afvande fugtige arealer og plante skov. Vejmateriale hentede de i grusgraven bag ved lejren, og i tilknytning til grusgraven blev bygget en smedie.

Lejren blev en tid brugt til AMU-center og asylcenter. I dag drives der højskole i lejren. De tre midterste fløjbygninger står stadig stort set som da de blev opført.

Velkommen til Stensbæk Plantage

Stensbæk Plantage er mere end blot en ganske almindelig vestjysk hede-plantage. De unikke landskabsformationer, urørte å-slyng, store heder og vådbundsområder byder på masser af oplevelser. Plantagen er ca. 770 hektar stor og ligger på Gelså Hedeslette mellem Ribe og Gram. Sammen med Varming og Nørbæk Plantager, Enderupskov, den privatejede Brogård Plantage samt engene og hederne omkring Gelsåen udgør Stensbæk Plantage et samlet natur- og skovområde på over 2.000 hektar.

Grillplads ved P-pladsen Goliaths Hoved - Husk at medbringe grillkul (O).

De afmærkede ruter går mange steder ad mindre skovstier og er derfor ikke egnede for kørestolsbrugere. De egentlige skovveje er normalt i så god stand, at det er muligt at færdes på dem i kørestol.

I plantagens sydøstlige hjørne (L) er der en primitiv overnatningsplads med bålsted, som frit kan benyttes.

Hvor Gelså passerer tæt forbi Engvejen (M) findes en kano-rasteplads, hvor det er muligt at gå i land og nyde en pause.

Ved Goliaths Hoved må hunden medbringes uden snor, men den skal være under kontrol (P).

Der er markeret en 25 km lang ridedsti gennem Stensbæk og Varming Plantager, men der er også gode muligheder for kortere rundture.

Fiskeretten på de statsejede dele af Gelså er udlejet til Fiskeriforeningen for Gelså. Dagskort kan bl.a. købes på turistkontoret i Gram og Vandrerhjemmet i Enderupskov.

• Stensbæk Plantage

Stensbæk Plantage administreres af Naturstyrelsen Ribe Arealforvaltning, tlf. 72 54 30 00, e-mail: raf@nst.dk.

Serien »Vandreture« er foldere over udvalgte naturområder. De kan fås på biblioteker og turistbureauer, samt ved indgangene til mange af områderne. Se også naturstyrelsen.dk.

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

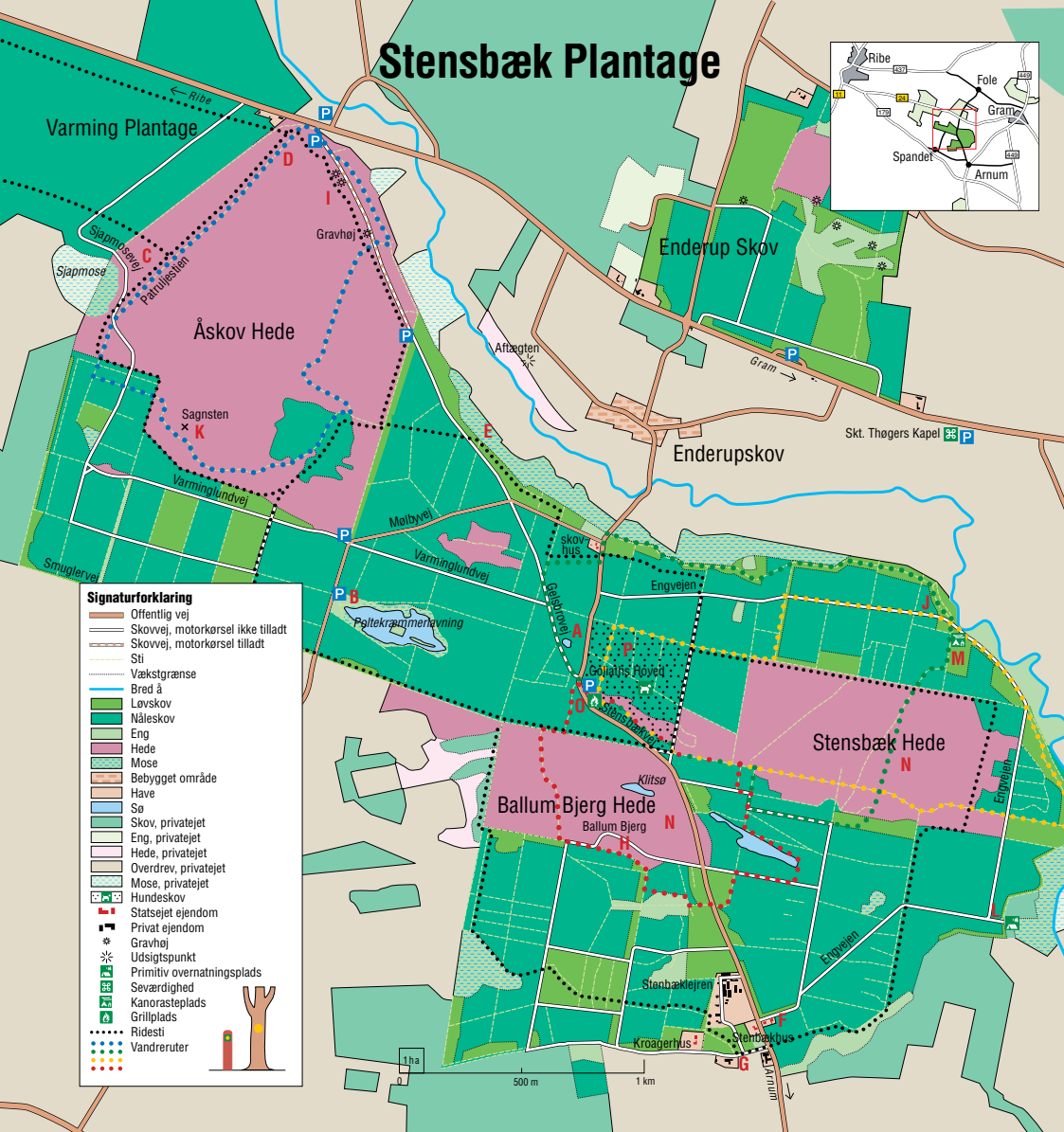
Miljøministeriet
Naturstyrelsen

010-1106 (revideret 2011) Grafisk tilrettelæggning og layout: Parabol. Tegninger: Paul Andersen. Tryk: Phoenix Trykcenter A/S. Denne tryksag bærer det nordiske miljømærke Svanen. Licensnr.: 541-006

Stensbæk Plantage

Vandreture nr. 10

Stensbæk Plantage

Signaturforklaring	
	Offentlig vej
	Skovvej, motorkørsel ikke tilladt
	Skovvej, motorkørsel tilladt
	Sti
	Vækstgrænse
	Bred å
	Løvskov
	Nåleskov
	Eng
	Hede
	Mose
	Bebygget område
	Have
	Sø
	Skov, privatejet
	Eng, privatejet
	Hede, privatejet
	Overdrev, privatejet
	Mose, privatejet
	Hundeskov
	Statsjet ejendom
	Privat ejendom
	Gravhøj
	Udsigtspunkt
	Primitiv overnatningsplads
	Seværdighed
	Kanorasteplads
	Grillplads
	Ridesti
	Vandreruter

Vandreture i området

Vi har afmærket 3 vandreture som alle starter ved parkeringspladsen Goliaths Hoved ved Stensbækvej (se kortet). Ved parkeringspladsen er der et "mad-pakkehus", hvor du er velkommen til at spise din medbragte mad.

Gul vandrerute - ca. 5,5 km

Turen går både ad stier og større veje. Undervejs kommer du over den bakkede og særprægede Stensbæk Hede med det fantastiske vindblæste landskab, forbi flotte å-slyng og videre gennem bevoksninger af nåletræer.

Rød vandrerute - ca. 3,5 km

På turen ned over heden nord for Ballum Bjerg kan du opleve lavninger med den kødædende plante rundbladet soldug og klokkel yng, og i det høje terræn finder du bl.a. hedelyng og volverjer (guldblomme). På Ballum Bjerg kan du nyde den smukke udsigt over mod Enderupskov. Den stejle skrænt du ser vest for bebyggelsen i Enderupskov kaldes "Aftægten", fordi det siges at være her egnens beboere i tidligere tider kom på aftægt. Et sagn fortæller, at gamle mennesker, der ikke længere kunne gøre gavn for føden, fik en pris tobak og en dram, hvorefter de blev skubbet ud over skrænten og ned i åen. Ved "Aftægten" findes et udsigtspunkt.

Undervejs på turen kommer du desuden forbi nogle af de få bøgebevoksninger, der findes i skoven.

Grøn vandrerute - ca. 5,5 km

Turen fører forbi unge granbevoksninger og ud over Stensbæk Hede med den helt unikke natur. Videre på turen følger du kanten af dele af det tidligere engvandsanlæg. I branddammen (A) med det stillestående vand kan du se nogle meget flotte spejlbilleder af omgivelserne.

Grøn rute har forbindelse med en vandretur på privatejede arealer, som starter ved Skt. Thøgers Kapel og er anlagt af Sønderjyllands Amt. Denne del af ruten er afmærket med et piktogram med en "mand der går".

Længere ture

Med kortet i hånden kan du lave din egen vandretur i området. Prøv f.eks. at gå mod vest til Poltekræmmerlavningen (B), eller gå gennem Åskov Hede, der mod vest afgrænses af den gamle landegrænse "Patruljestien" (C). På Åskov Hede er der en vandresti afmærket med blåt (D).

Skovens historie

Hele området ved Gelsådal er gammelt grænseland. Den dansk-tyske grænse fulgte en strækning af Gelsåen fra 1865-1920. Omkring år 1900 nedbrændte to store hedegårde Åskovgård (E) og Hedegaergård (F) med to års mellemrum. I denne periode var hedelandbruget i nedgang, og derfor blev gårdene ikke bygget op igen.

Den Prøjsiske Stat købte begge gårdene samt jordene til Stensbæk Kro (G) og startede tilplantningen af Stensbæk Plantage i 1904. Tyskerne købte området for penge de havde fået i krigsskadeerstatning fra Frankrig efter krigen mellem de to lande i 1870-1871. Området forblev en del af Tyskland indtil 1920.

Områderne med indlandsklitter og klimper forblev udyrkede og danner i dag tre større hedepartier, Stensbæk Hede, Åskov Hede og Ballum Bjerg Hede. Stensbæk Plantage domineres af flyvesand, fordi den ligger på en sandoverføgen del af hedesletten, der gennemskæres af Gelsåen og Gelså dalen.

De sidste store sandfyngninger fandt sted omkring år 900. Flyvesandet opstod fordi bønderne udnyttede jordene i en sådan grad, at de blev helt udpinte. Efterfølgende brande har blottet sandet, så det er blæst sammen i klitter.

Landskabet

Den sydlige del af plantagen ligger på Ballum Bjerg (H). Det er en bakke, der er en rest af landskabet fra næstsidste istid for mere end 100.000 år siden. Herfra er der udsigt over hedesletten, som består af sand og grus. Disse materialer blev aflejret af smeltevandet for ca. 18.000 år siden.

Efter isens afsmeltning var vinden i høj grad med til at udforme landskabet. Gennem flere perioder blev der flyttet og aflejret tykke lag af flyvesand i området. Du kan finde disse "indsander" flere steder i det Sydlige Jylland. Sandflugten skyldes i nogle tilfælde at mennesket var begyndt at dyrke jorden, og derved blev den mere sårbar over for vindens erosion.

Terrænoverfladen lå tidligere betydeligt højere end nu. Hvor der var fugtige lavninger, dannedes tørv, og i perioder med sandflugt holdt tørv, fugten og planterne på sandet her, mens det omkringliggende tørre sand blæste væk. Til sidst stod disse lavninger tilbage som "øer", der ragede op i landskabet. Øerne kan være flere meter høje og kaldes klimper (N). De kan stadig være fugtige eller vandfyldte på toppen.

Du kan fornemme sandflugtens omfang ved at tænke på, at alt det sand der lå mellem klimperne er føjet væk.